

Norges Høyesterett - HR-2013-2105-A - Rt-2013-1235

Instans	Norges Høyesterett - Dom.
Dato	2013-10-08
Publisert	HR-2013-2105-A - Rt-2013-1235
Stikkord	Forsikringsrett. Reklamasjonsfrist. Forsikringsoppgjør etter brann.
Sammendrag	En forsikringstaker var frifunnet etter tiltale for brannstiftelse. Brannskaden var meldt til forsikringsselskapet tre dager etter brannen. Ett år og 10 måneder etter skademeldingen og ett år og en måned etter den frifinnende dommen meddelte selskapet at det anså seg fritt for ansvar under skadeforsikringen. Etter forsikringsavtaleloven § 4-14 første ledd skal slik melding gis uten ugrunnet opphold etter at selskapet ble kjent med det forhold som medfører at regelen kan anvendes. Høyesterett, som var enig med lagmannsretten i at selskapet hadde reklamert for sent, uttalte at fristen kan begynne å løpe selv om selskapet ikke er kjent med alle forhold som kan begrunne ansvarsfritak, og at det inntreer en skjerpert aktivitetsplikt dersom selskapet vil granske forholdet ytterligere til tross for en frifinnende dom.
Saksgang	Indre Finnmark tingrett TINFI-2011-103006 - Hålogaland lagmannsrett LH-2012-103258 - Høyesterett HR-2013-2105-A, (sak nr. 2013/189), sivil sak, anke over dom.
Parter	If Skadeforsikring NUF (advokat Truls Nygård) mot A (advokat Per Krokan - til prøve).
Forfatter	Matheson, Stabel, Endresen, Bergsjø, Gjelstad.

- (1) Dommer **Matheson**: Saken gjelder forståelsen og anvendelsen av reklamasjonsregelen i forsikringsavtaleloven § 4-14 første ledd. Den reiser også spørsmål om for sen reklamasjon er til hinder for at selskapet kan kreve utgifter til sakkyndige undersøkelser erstattet.
- (2) Saksforholdet har sin bakgrunn i at boligen og privatbilen til A ble totalskadet ved brann søndag 6. juli 2008. Han ble påtruffet på brannstedet og på bakgrunn av omstendighetene pågrepet, mistenkt for ildspåsettelse og senere varetektsfengslet for en kortere periode. Boligen og privatbilen var forsikret i If Skadeforsikring NUF, heretter benevnt If, mens innboet var forsikret i Chartis Europe NUF, heretter benevnt Chartis.
- (3) Den 8. januar 2009 ble A satt under tiltale for blant annet overtredelse av straffeloven § 352 annet ledd om brannstiftelse. Han ble ved Indre Finnmark tingretts dom 16. april 2009 frifunnet for dette. Tingretten bemerket at forholdet i tiltalen gjaldt brannen som startet om formiddagen søndag 6. juli 2008. Men etter bevisførselen var det klarlagt at det hadde vært et branntilløp i en eske i carporten ca. kl. 02.00 om natten som en tilfeldig forbigående hadde slukket. Retten mente de to hendelsene måtte ses i sammenheng og at politietterforskningen generelt hadde vært mangelfull. Blant annet hadde A og hans forsvarer ikke vært varslet til en rekonstruksjon. Etterforskningen var dessuten gjennomført uten spesialkompetanse på brann. I dommen uttaler tingretten:

«Politietterforskningen av brannen har ikke vært gjennomført med tilstrekkelig grundighet og objektivitet. Brannårsaken er ikke funnet, og det har ikke vært noen etterforskning for å avklare om det kan ha vært andre gjerningsmenn.

Retten kan etter bevisførselen ikke utelukke at det var en annen enn tiltalte som tente på brannen. Det kan heller ikke utelukkes at det bare ble tent på en gang omkring kl. 02.00, at det fortsatte å ulme inne i carporten etter at brannen i pappesken ble slukket, og at brannen deretter blusset opp neste formiddag. Han frifinnes derfor i forhold til tiltalen post III.»
- (4) Tingrettens dom ble ikke påanket, og frifinnelsen ble derfor rettskraftig. If besluttet likevel den 7. juli 2009 at saken skulle undersøkes nærmere før det ble tatt stilling til forsikringsansvaret. A ble samme dag informert om dette i et brev fra selskapet.
- (5) I rapport datert 18. februar 2010 konkluderte forsikringsselskapets brannteknisk sakkyndige med at brannårsaken mest sannsynlig var bruk av bar ild.
- (6) Rapporten ble sluttbehandlet av selskapet i mai samme år. Det ble da bestemt at forsikringskravet skulle avslås. A ble orientert om avslaget i brev 26. mai 2010. Der heter det blant annet:

«På bakgrunn av de foreliggende opplysninger i saken, mener selskapet at det ikke finnes noen annen rimelig forklaring på brannen den 06.07.08 ca. kl. 1130 enn at du selv har tent på. Det samme gjelder det første branntilløpet, som du også uriktig har benektet at du stod bak. Vi gjør derfor gjeldende at du med forsett har fremkalt skaden, og derfor ikke har krav på erstatning.

På bakgrunn av nevnte opplysninger, hevder If at du har begått svik mot selskapet. Derfor har du ikke krav på erstatning for skaden.»
- (7)

Avslaget ble ikke akseptert av A, som brakte avgjørelsen inn for Finansklagenemnda. Nemnda avlo med hjemmel i klageordningens § 5 å behandle klagen på grunn av kompleksiteten i de bevismessige spørsmålene i saken. A reiste 22. juni 2011 derfor søksmål mot If og mot Chartis, med krav om fastsettelsesdom for at forsikringselskapene var forpliktet til å betale erstatning. If reiste motsøksmål med påstand om at A erstattet selskapets utgifter til den sakkyndige bistanden for å klarlegge brannårsaken. Saken mot Chartis ble avtalt stanset inntil det forelå rettskraftig dom i saken mot If.

- (8) Indre Finnmark tingrett avsa 12. april 2012 dom [TINFI-2011-103006] med slik domsslutning:
- «I hovedsøksmålet:
1. If Skadeforsikring NUF frifinnes.
 2. I sakskostnader betaler A til If Skadeforsikring NUF 130 500 - etthundreotrettitusenfemhundre - kroner innen 2 - to - uker etter forkynnelse av dommen.
- I motsøksmålet:
- A dømmes til å betale If Skadeforsikring NUF 290 000 - tohundreogtittusen - kroner innen 2 - to - uker etter forkynnelse av dommen.»
- (9) A anket til Hålogaland lagmannsrett som 21. november 2012 avsa dom [LH-2012-103258] med slik domsslutning:
- «1. If Skadeforsikring NUF skal betale erstatning til A for brannskade etter brann 06.07.2008 på eiendommen *** 00 i X kommune og Ssangyong Rexton 270 personbil med kjennemerke KH 00000.
2. A frifinnes for motsøksmålet.
 3. If Skadeforsikring NUF skal innen to uker fra dommens forkynnelse erstatte A hans sakskostnader for tingretten og lagmannsretten med til sammen 571 755 - femhundreogsyttientusensyvhundreogfemtifem - kroner.»
- (10) If har anket dommen til Høyesterett. Anken i hovedsøksmålet gjelder lagmannsrettens bevisbedømmelse og rettsanvendelse. Anken i motsøksmålet gjelder rettsanvendelsen.
- (11) Det er for Høyesterett holdt bevisopptak av to utredere i If som behandlet saken. Det er også fremlagt enkelte nye dokumenter. For øvrig står saken i samme stilling som for lagmannsretten.
- (12) Den ankende part - *If Skadeforsikring NUF* - har i korte trekk anført:
- (13) For at reklamasjonsfristen etter forsikringsavtaleloven § 4-14 skal begynne å løpe kreves positiv kunnskap.
- (14) Det er i forarbeidene til loven og i rettspraksis, nemndspraksis og juridisk litteratur lagt til grunn at selskapet kan avvente utfallet av iverksatt politietterforskning før fristen starter å løpe.
- (15) En påstand om svik innebærer en alvorlig anklage mot forsikringstakeren. Forsikringsselskapet må derfor ha rimelig tid til å undersøke og vurdere forhold som er av betydning for svikspørsmålet.
- (16) Selskapet har oppfylt de krav som kan stilles til aktivitet med hensyn til avklaring av brannårsak og gjerningsperson. Arbeidet fulgte en oppsatt plan og foregikk med nødvendig kontinuitet og sakkyndighet. A ble holdt løpende orientert om saksbehandlingen. Han kan så lenge den pågikk ikke ha hatt noen berettiget forventning om forsikringsutbetaling. Avbrudd i saksbehandlingen skyldtes manglende svar fra politiet og motvillighet hos brannvesenet. Dette kan ikke holdes mot forsikringsselskapet.
- (17) If hadde ikke kunnskap om at brannen var påsatt før den sakkyndige rapporten forelå 18. februar 2010. Det var først etter dette tidspunktet at arbeidet med å få bekreftet eller avkreftet hvorvidt A stod bak brannstiftelsen kunne begynne. Selskapet har etter dette reklamert uten ugrunnet opphold.
- (18) Selv om anken i hovedsøksmålet ikke skulle føre frem, kan selskapet ikke være avskåret fra å fremme krav om erstatning til dekning av utgifter til sakkyndig undersøkelse av brannårsaken. Kravet om utgiftsdekning er et rent erstatningskrav bygget på ansvar utenfor kontrakt og reguleres ikke av fristregelen i § 4-14, hverken direkte eller etter analogi.
- (19) En dom i hovedsøksmålet eller motsøksmålet i selskapets favør vil - selv om A er endelig frifunnet for tiltale om brannstiftelse - ikke være i strid med uskyldspresumsjonen i EMK artikkel 6 nr. 2.
- (20) If har nedlagt slik påstand:
- «Prinsipalt:
1. Hålogaland lagmannsretts dom av 21.11.2012 oppheves.
 2. If skadeforsikring NU tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett.
- Subsidiært, for det tilfellet at If Skadeforsikring ikke får medhold i hovedsøksmålet:
1. Hålogaland lagmannsretts dom av 21.11.2012 for så vidt gjelder motsøksmålet oppheves.
 2. If Skadeforsikring NUF tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett for så vidt gjelder motsøksmålet.»
- (21) Ankemotparten - A - har i korte trekk anført:

- (22) Selv om forsikringsavtaleloven § 4-14 krever positiv kunnskap for at reklamasjonsfristen skal begynne å løpe, følger det av forarbeidene at fristen må regnes fra kunnskap som gjør det naturlig å foreta nærmere undersøkelser. I så måte har grunnsetninger i andre reklamasjonsbestemmelser og alminnelige passivitetsbetraktninger overføringsverdi ved fastleggelsen av fristutgangspunktet.
- (23) Fristen startet å løpe allerede da A selv meldte skaden og underrettet selskapet om varetektsfengslingen og mistanken om at han hadde satt fyr på huset. Den startet i et hvert fall å løpe da If senere ble kjent med at det var tatt ut tiltale mot A for ildspåsettelse.
- (24) Selskapets oppfølging av straffesaken var generelt svak i en avgjørende fase og preget av flere inadekvate tiltak. Frifinnelsen skjerpet kravet til aktivitet. Planen som ble utarbeidet sikret ikke en effektiv fremdrift. Mye av arbeidet kunne vært forsert da det i september 2009 forelå en foreløpig rapport om brannårsak. Eksempelvis kunne tilleggsforklaringer, juridiske vurderinger og omdømmevurderinger vært innhentet allerede da.
- (25) Selskapet har på bakgrunn av de konkrete omstendigheter ikke reklamert uten ugrunnet opphold. Det gikk mer enn 3 måneder fra saken var ferdig utredet til det ble tatt endelig standpunkt. Den totale saksbehandlingstiden på mer enn 1 år og 10 måneder fra skademelding og mer enn 1 år og 1 måned etter frifinnende dom, er uansett uakseptabel.
- (26) Dersom anken i hovedsøksmålet ikke fører frem fordi det er reklamert for sent, sier det seg selv at selskapet også er avskåret fra å kunne fremme krav om erstatning til dekning av utgifter til sakkyndig undersøkelse av brannårsaken. Forsikringsavtaleloven § 4-14 må gis direkte eller analogisk anvendelse. Utgiftene er uansett ikke erstatningsmessige ettersom de ikke er rimelige og nødvendige. Kravets størrelse er heller ikke påregnelig.
- (27) En dom i hovedsøksmålet og motsøksmålet i forsikringsselskapets favør er under enhver omstendighet uforenlig med uskyldspresumsjonen i EMK artikkel 6 nr. 2.
- (28) A har nedlagt slik påstand:
«1. Anken forkastes for hovedsøksmålet og motsøksmålet.
2. A tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett for så vidt gjelder hovedsøksmålet og motsøksmålet.»
- (29) **Jeg er kommet til** at anken i både hovedsøksmålet og motsøksmålet må forkastes.
- (30) Forsikringsavtaleloven § 4-14 lyder:
«Hvis selskapet vil gjøre gjeldende at det etter en av reglene i dette kapitlet er helt eller delvis fri for ansvar eller har rett til å si opp forsikringen, skal det gi forsikringstakeren eller sikrede skriftlig beskjed om sitt standpunkt. Beskjeden skal gis uten ugrunnet opphold etter at selskapet ble kjent med det forhold som medfører at regelen kan anvendes. I denne forbindelse skal selskapet også gi orientering om adgangen til å kreve nemndbehandling etter § 20-1, eventuelt om andre muligheter for å få prøvd saken utenfor domstolene.
Forsømmer selskapet å gi slik beskjed, mister det retten til å påberope seg forholdet.»
- (31) Bestemmelsen gjelder avtaler om skadeforsikring og har sin parallell i § 13-13 om personforsikringsavtaler.
- (32) Paragraf 4-14 kom inn i forsikringsavtaleloven 1989, som avløste den tidligere loven av 1930.
- (33) I NOU 1987:24 som ligger til grunn for den nye loven, uttales på side 104 at selskapet bør ha plikt til å klargjøre sitt standpunkt for sikrede i alle de situasjoner hvor det vil kreve ansvarsfrihet eller avkortning.
- (34) Lovforslaget ble fulgt opp av departementet, som i Ot.prp.nr.49 (1988-1989) på side 72 uttaler at «hensynet til sikrede og det behov sikrede må ha for å ha klarhet i hva selskapet vil påberope seg», tilsier innføring av en generell reklamasjonsregel.
- (35) Det er til klargjøring av de formål og hensyn som begrunner reklamasjonsregelen, også verdt å vise til Rt-1995-283. Høyesterett tok der uttrykkelig stilling til om et forsikringsselskap som har forsømt sin reklamasjonsplikt etter § 4-14, mister retten til å påberope § 4-9 om svik. Det var i saken anført at grunnleggende rettsprinsipper tilsier at et krav om erstatning ved svikaktig fremkallelse av en skade aldri kan få rettsordenens beskyttelse, og at reklamasjonsregelen derfor ikke kan anses som annet enn en ordensforskrift.
- (36) I dommen uttaler Høyesterett på side 288:
«Vi står altså overfor et spørsmål hvor det gjør seg gjeldende ulike syn på hva som vil være den beste løsning. Imidlertid kan jeg ikke se annet enn at lovgiveren har foretatt en vurdering av dette, og det er da ikke grunnlag for å tolke bestemmelsen i strid med ordlyden.»
- (37) Justisdepartementet foreslo senere i Ot.prp.nr.52 (1995-1996) å endre § 4-14 slik at sviksinnsigelsen skulle være i behold selv om forsikringsselskapet hadde unnlatt å opplyse om adgangen til å få prøvet saken i samsvar med første ledd tredje punktum. Storkomiteen avviste imidlertid endringsforslaget, jf. Innst.O.nr.40 (1996-1997) og pekte på at man her stod overfor en avveining mellom hensynet til forsikringsselskapenes mulighet til å slippe utbetaling i enkelte svikstilfeller og alle forsikringstakernes reelle mulighet til å få prøvet sin sak. Komiteen uttalte at den «i denne avveiningen vil vektlegge hensynet til forsikringstakerne sterkest».
- (38)

Etter min oppfatning er de formål og rettspolitiske vurderinger jeg nettopp har gjennomgått, og som har ligget til grunn for at reklamasjonsbestemmelsen også skal gjelde ved forsikringstakerens svikaktige forhold, av betydning for så vel lovtolkningen som for lovanvendelsen i foreliggende sak.

(39) **Hovedsøksmålet**

(40) *Om lovens utgangspunkt for reklamasjonsfristen*

(41) Etter ordlyden i § 4-14 starter reklamasjonsfristen å løpe etter at selskapet «ble kjent med det forhold» som medfører at bestemmelsene om ansvarsfrihet og avkortning - i fortsettelsen for enkelhets skyld også omtalt som fritaksreglene - kan anvendes. Passusen kan ut fra en ren ordlydsfortolkning forstås slik at fristen ikke starter å løpe før selskapet har fått alle opplysninger som kreves for å ta standpunkt i reklamasjonsspørsmålet. Det er først da kjennskapet «medfører» at fritaksreglene kan anvendes.

(42) Jeg forstår If slik at selskapet mener understrekningen i forarbeidene av at bare positiv kunnskap virker fristutløsende, begrunner en slik tolkning. Dette er jeg ikke enig i.

(43) I NOU 1983:56 om den tilsvarende bestemmelsen i lov om personforsikringsavtaler heter det på side 96:

«Reklamasjonsfristen begynner å løpe fra det tidspunkt selskapet blir kjent med forholdet. Det må her kreves positiv kunnskap. At selskapet burde vært klar over forholdet, er ikke nok.»

(44) Av konteksten fremgår etter mitt syn at kravet til positiv kunnskap kun står som motsetning til kunnskap man burde hatt. Kravet til positiv kunnskap kan derfor ikke forstås slik at man trenger å ha sikre holdepunkter for en fritaksgrunn før fristen utløses.

(45) Dette harmonerer godt med andre formuleringer i forarbeidene som peker i samme retning, jf. fortsettelsen i NOU 1983:56 side 96 der det uttales:

«Med 'forholdet' siktes det ikke til forsikringstilfellet, men til det forhold som kan begrunne nedsetting eller bortfall av ansvaret (eller oppsigelse av forsikringen etter § 4-3). Er for eksempel den forsikrede til legeundersøkelse etter et forsikringstilfelle, begynner ikke reklamasjonsfristen etter § 4-11 å løpe før selskapet får oversendt resultatet fra denne og på dette grunnlag får grunn til å tro at vilkårene for å si seg helt eller delvis fri for ansvar er til stede. På samme måte må selskapet etter omstendighetene kunne avvente utfallet av politietterforskningen etter en ulykke.»

(46) Selv om eksemplene forarbeidene benytter er innrettet på fristutgangspunktet der det pågår legeundersøkelser eller politietterforskning, gis det anvisning på at fristen kan starte å løpe på grunnlag av et faktagrunnlag som ikke er fullstendig, idet opplysninger som gir «grunn til å tro» at det foreligger en fritaksgrunn, er angitt som fristutløsende.

(47) Når det særskilt gjelder politietterforskning, synes det i uttalelsen som lovgiver har ment at slik etterforskning bare kan avvendes «etter omstendighetene» før fristen starter å løpe. Forarbeidene er riktignok ikke klare på dette punktet. Etter min oppfatning vil imidlertid omstendighetene rundt en iverksatt politietterforskning kunne gi slik kvalifisert mistanke om mislig adferd at det er naturlig at reklamasjonsfristen starter å løpe. Konsekvensen vil være at selskapet fra det tidspunkt må følge opp saken og kunne treffe avgjørelse i forsikringsspørsmålet når etterforskningsresultatet foreligger. Jeg kommer tilbake til hvilken betydning det har for fristløpet at etterforskningen eventuelt ender opp med tiltale og dom.

(48) Det foreligger etter min oppfatning ingen entydig lagmannsretts- og nemndspraksis med hensyn til hvilken kjennskap som kreves for at reklamasjonsfristen skal starte å løpe. Enkelte avgjørelser bygger på at det hviler en viss aktivitetsplikt på selskapet fra det tidspunkt det foreligger begrunnet tvil om det er grunnlag for avkortning, se eksempelvis Hålogaland lagmannsretts dom 25. september 2012 i sak nr. LH-2011-24992 og Avkortningsnemndas avgjørelse 4. april 2001 i sak AKN-1795. Andre avgjørelser bygger på at fristen først tar til å løpe etter at alle undersøkelser er gjennomført, jf. eksempelvis Borgarting lagmannsretts dom 4. oktober 2007 i sak LB-2006-133357 og Finansklagenemndas avgjørelse 6. oktober 2011 i sak FinKN-2011-447. Det er også eksempler på at avgjørelsen er truffet med tyngdepunktet i om selskapets totale tidsforbruk er rimelig ut fra sakens kompleksitet, slik som i Eidsivating lagmannsretts dom 1. november 1993 i sak LE-1993-377. Jeg kan etter dette ikke se at det foreligger noen fast praksis som kan være veiledende for forståelsen av hva som er fristutgangspunktet etter § 4-14.

(49) Bestemmelsen må på bakgrunn av den gjennomgangen jeg nå har foretatt tolkes slik at fristen etter omstendighetene kan starte å løpe selv om selskapet ikke har fullt kjennskap til alle forhold i saken som kan begrunne ansvarsfritak. En kvalifisert mistanke kan - slik jeg allerede har vært inne på - være nok. Jeg legger her stor vekt på at en annen forståelse vil gi selskapet bestemmende innflytelse på saksbehandlingstiden uten å komme i fare for å tape innsigelsesretten. En slik tolkning vil lett komme på kollisjonskurs med reklamasjonsreglens formål. Hensynet til selskapet ivaretas i tilstrekkelig grad ved at det gis tid til å gjøre de undersøkelser som situasjonen krever etter at fristen har startet å løpe. Poenget med friststarten er å utløse en aktivitetsplikt i så måte.

(50) Synspunktet harmonerer godt med standpunkt inntatt i juridisk teori, jf. Brynildsen mfl., Forsikringsavtaleloven med kommentarer (2008) side 174:

«Dersom det først oppstår begrunnet tvil om det er grunnlag for avkortning mv., må selskapet imidlertid i henhold til alminnelige regler pålegges en viss aktivitetsplikt. Selskapet bør ikke kunne

utskyte reklamasjonsfristens start på ubestemt tid ved å unnlate nærmere undersøkelser av faktum i saken dersom mistanke først er oppstått.»

- (51) *Om utløpet av reklamasjonsfristen; «uten ugrunnet opphold»*
- (52) Etter § 4-14 må selskapet «uten ugrunnet opphold» gi forsikringstakeren beskjed om sitt «standpunkt».
- (53) Et «standpunkt» vil innebære at selskapet har gjort seg opp en mening om at det foreligger en fritaksgrunn og bestemt seg for å gjøre den gjeldende. Etter ordlyden er altså et forbehold om å kunne gjøre en bortfallsgrunn gjeldende ikke tilstrekkelig til at det er foretatt en reklamasjon.
- (54) Et avslag begrunnet med svik innebærer en svært alvorlig beskyldning mot forsikringstakeren. Dette nødvendiggjør et forsvarlig beslutningsgrunnlag som kan være tidkrevende å få frem. Bestemmelsen i § 4-14 første ledd siste punktum om at selskapet samtidig med reklamasjonen skal orientere om adgangen til å kreve nemndbehandling, bærer da også tydelig bud om at det «standpunkt» forsikringstakeren skal ha beskjed om, må ha en slik kvalitet at det tåler etterprøving. Hvorvidt selskapet har benyttet for lang tid til å ta standpunkt - altså et ugrunnet opphold - må vurderes på denne bakgrunn.
- (55) I NOU 1983:56 side 96 uttales at det ikke er nødvendig med noen øyeblikkelig reaksjon og at selskapet har anledning til å bruke den tid som etter omstendighetene er nødvendig for å ta standpunkt til avkortningsspørsmålet, «men heller ikke mer». Videre sies det i NOU 1987:24 på side 104 at hva som er «ugrunnet opphold» må avgjøres konkret og at selskapet må få en rimelig, kort tid til å vurdere om det vil påberope seg et forutsetningsbrudd som det er blitt kjent med.
- (56) Forhold som kan gjøre det akseptabelt med en forlenget saksbehandlingstid, er hos Bull, Forsikringsrett (2008) side 425 først og fremst angitt som
- «(1) intern gransking/etterprøving gjennom takstmenn, utredere mv., (2) ferietid, (3) innhenting av opplysninger fra lege mv. og (4) politietterforskning.»
- (57) En tilsvarende inndeling med utgangspunkt i nemndspraksis foretas også hos Viga, Forsikringsselskapenes reklamasjonsrett, inntatt i Norsk Forsikringsjuridisk Forenings Publikasjoner nr. 83 på side 29 flg.
- (58) Adgangen til å avvente utredninger og politietterforskning innebærer imidlertid at det må reageres forholdsvis raskt etter at slike dokumenter er avgitt, jf. Bull side 428 for så vidt gjelder politidokumenter. Se slik også Viga side 56 som viser til at det i uttalelser og dommer gjennomgående har vært akseptert 2 måneders saksbehandlingstid etter at politidokumentene foreligger, og at et lengre tidsforløp krever en begrunnelse som er «helt eksepsjonell».
- (59) I Agder lagmannsretts dom i 29. oktober 1999 i sak nr. LA-1999-392 behandles spørsmålet om selskapet etter at politietterforskningen er avsluttet, også kan avvente rettskraftig dom i saken før det reklameres. I avgjørelsen uttales det at selskapet hadde hatt god grunn til å avvente det rettslige utfall av straffesaken før det ble tatt standpunkt til om forsikringstakeren skulle få utbetalt erstatning. Saken gjaldt store beløp, og også hensynet til forsikringstakeren tilsa at det ikke burde tas noe standpunkt før det hadde skjedd en rettslig belysning. En slik prøving ville være mer betryggende enn om selskapet skulle ha avgjort saken på grunnlag av etterforskningsdokumentene.
- (60) Jeg er generelt enig i en slik vurdering. Den som har en uavgjort straffesak hengende over seg, har ingen berettiget forventning om forsikringsutbetaling. Jeg kan derfor ikke se at hensynene bak reklamasjonsregelen - avklaring og bevissikring - kan begrunne at det i slike situasjoner må tas standpunkt på bakgrunn av etterforskningsdokumentene. Etter at en fellende dom er blitt rettskraftig må imidlertid selskapet treffe avgjørelse i forsikringsspørsmålet raskt om det samlet skal sies å være reklamert «uten ugrunnet opphold».
- (61) Dersom straffesaken ender med frifinnelse, men selskapet på tross av dette vil undersøke forholdet ytterligere med tanke på å si seg helt eller delvis fri fra forsikringsansvaret, sier det seg selv at det inntrer en skjerpet aktivitetsplikt.
- (62) *Om Ifs konkrete behandling av forsikringskravet*
- (63) Det er enighet mellom partene om at Ifs brev til A 26. mai 2010 oppfylder lovens krav til reklamasjon og at tidligere varsler om at avslag kunne bli aktuelt ikke har vært fristavbrytende. Videre er det enighet om de faktiske hendelsene som har funnet sted under selskapets behandling av forsikringskravet. På denne bakgrunn legger jeg følgende faktum til grunn:
- (64) Skaden ble meldt til If den 9. juli 2008 ved at A ringte og informerte om brannen. Han opplyste i samtalen at han hadde vært varetektsfengslet i saken på grunn av mistanke om ildspåsettelse.
- (65) If søkte etter skademeldingen å holde seg orientert om status i etterforskningen i straffesaken. Likevel var det innboforsikringsselskapet Chartis ved advokat Svartebekk, som den 29. januar 2009 kunne orientere selskapet om at det var tatt ut tiltale mot A for flere forhold uten at man visste hvilke. I følge Svartebekk var dom ventet i april samme år.
- (66) Selskapet ba etter dette - uten å lykkes - om innsyn i politidokumentene. Det ble samtidig i brev 2. februar 2009 tatt forbehold overfor A om å kunne avslå forsikringskravet.
- (67) Den 23. april 2009 ble selskapet orientert av advokat Svartebekk om at A var blitt frifunnet for ildspåsettelse. Dagen etter skrev If til politiet og ba opplyst om den frifinnelsen man hadde fått kjennskap til, ville bli anket. I

motsatt fall ble det bedt om «et snarlig og kortvarig utlån av sakens dokumenter - herunder også den frifinnende straffedommen». Henvendelsen ble ikke besvart.

- (68) Advokat Svartebekk kunne den 17. juni 2009 informere If om at den frifinnende straffedommen var blitt rettskraftig. If kontaktet politiet på nytt og avtalte befarings på brannstedet den 22. juni 2009 med X lensmannskontor. Selskapet mottok først på den tid kopi av tingrettsdommen og i den forbindelse også noen av politidokumentene i saken.
- (69) Etter at selskapet den 7. juli 2009 hadde besluttet at saken skulle undersøkes nærmere før det ble tatt stilling til erstatningsplikten, ble det utarbeidet «Plan for det videre arbeidet». Planen inneholdt i hovedsak en fortegnelse over hvilke forklaringer og dokumenter som skulle innhentes samt hvilke tekniske undersøkelser som skulle foretas. I planen var ansvaret for de forskjellige gjøremålene fordelt internt, men ikke tidsatt.
- (70) Selskapet engasjerte i juli 2009 sakkyndige til å foreta åstedsundersøkelser og nærmere analyser av brannårsaken. Videre ble det rettet henvendelser til politiet om fullstendig innsyn i etterforskningsdokumentene, og til brannvesenet om nærmere opplysninger om brannslukkingen.
- (71) Den brannteknisk sakkyndige fremla 23. september 2009 en foreløpig rapport for nærmere presentasjon og diskusjon med selskapets utredere. I den foreløpige konklusjonen om brannårsaken sies det:
 «Brannårsak er ikke direkte påvist. 5 forskjellige typer brannstart eller brannårsak er vurdert, deriblant bruk av bar ild. Denne fremstår som den mest sannsynlige årsaken og er den av de vurderte årsaker, hvor observasjoner eller mønstre i brannskadebildet er forenlige med en slik start.»
- (72) Det ble etter dette besluttet å gå videre med saken. Omfattende forklaringer ble innhentet fra As tidligere samboer og naboer. Den elektro-sakkyndige utelukket i rapport 31. oktober 2009 feil på det elektriske anlegget som brannårsak. Videre ble det gjort nye fremstøt for å få tilgang til opplysninger fra brannvesenet, noe man først 4. januar 2010 delvis lyktes med.
- (73) I rapport datert 18. februar 2010 konkluderte forsikringsselskapets sakkyndige med at brannårsaken mest sannsynlig var bruk av bar ild:
 «Bar ild, med eller uten tilførsel av etanol, fremstår som den mest sannsynlige årsaken og er den av de vurderte årsaker, hvor alle observasjoner og mønstre i brannskadebildet er forenlig med en slik start.»
- (74) Konklusjonen i den endelige rapporten er med enkelte språklige nyanser identisk med den foreløpige konklusjonen som var blitt oversendt 23. september 2009 - altså om lag 5 måneder tidligere.
- (75) Etter at rapporten forelå, opptok selskapet en omfattende forklaring av A i et møte i Alta 3. mars 2010. I et oppsummerende brev skriver selskapet 4. mars 2010:
 «Som du ble orientert om ved møtets slutt, vil saken nå bli oppsummert, og i løpet av noen uker oversendt ansvarlig oppgjørshet og selskapets juridiske avdeling for nærmere vurdering.
 Selskapet har i brev av 02.02.09 tatt forbehold med hensyn til erkjennelse av erstatningsansvar, da vi mente brannen kunne være uaktsomt eller forsettlig fremkalt. Ut fra de opplysninger som i dag foreligger i saken, må vi fortsatt ta forbehold med hensyn til erkjennelse av erstatningsansvar.
 Undertegnede vil få komme tilbake til saken så snart selskapet har tatt stilling til sin erstatningsplikt.»
- (76) Ifs utreder Arne Bengt Johansen har i bevisopptak forklart følgende om de avsluttende vurderingene av saken som ledet frem til at forsikringskravet ble avslått:
 «29.04.10 hadde vitnet møte med advokat Elisabeth Okkenhaug hos If og advokat Svartebekk. De var enige om konklusjonen vedrørende brannårsak. De diskuterte om andre enn A hadde motiv for å stifte brann. Vitnet måtte etter møtet avholde nye samtaler med vitner for gjøre noen avklaringer. Samtalene ble gjennomført 04. og 05.05.10. Deretter ble det avholdt nytt telefonmøte med advokatene før saken ble vurdert hos juridisk avdeling, som avsto å gi dekning. Saken ble behandlet i omdømmeutvalget i slutten av mai. Der ble det besluttet å fravike bransjens hovedpolicy om å rette seg etter resultatet i en straffesak.»
- (77) *Lovanvendelsen*
- (78) På bakgrunn av den normen jeg tidligere har redegjort for, kan mye tale for at reklamasjonsfristen i foreliggende sak begynte å løpe allerede ved As første henvendelse til selskapet der han meldte skaden og opplyste om varetektsfengsling fordi det forelå skjellig grunn til mistanke om ildspåsettelse. Selskapet oppfattet ut fra de påfølgende henvendelsene til politiet tydeligvis også situasjonen slik at man fra dette tidspunktet hadde kunnskap som utløste et ansvar for å følge opp saken. Fristen begynte senest å løpe i slutten av januar 2009 da selskapet fikk informasjon om at det var tatt ut tiltale mot A.
- (79) Når tiltale først var tatt ut, finner jeg det klart at If kunne avvente rettskraftig dom. Dette ble imidlertid fulgt opp på en lite adekvat måte. All informasjon om straffesaksbehandlingen ble formidlet i annen hånd av advokaten som representerte innboforsikringsselskapet. Denne informasjonen lå alltid på etterskudd og hadde et lavt presisjonsnivå. På grunn av manglende innsyn i dommen - noe selskapet enkelt kunne og burde skaffet seg ved henvendelse direkte til Indre Finnmark tingrett - fikk selskapet sent innsikt i frifinnelsesgrunnen. Frifinnelsen utløste en betydelig skjerpet aktivitetsplikt dersom retten til fortsatt å reklamere skulle være i behold. Ut fra dokumentasjonen i saken kan jeg ikke se at selskapet har vært seg tilstrekkelig bevisst kravet til fremdrift i saksbehandlingen.

- (80) Selskapet besluttet ikke før om lag 3 måneder etter frifinnelsen å starte egne undersøkelser i saken. I den grad politi eller statsadvokat var vanskelig å få tak i, kunne prosessen ha vært påskyndet ved henvendelse til tingretten for informasjon om anke eller rettskraft.
- (81) Den brannteknisk sakkyndige fremla i slutten av september 2009 en foreløpig konklusjon om at brannen var påsatt. Da hadde det allerede gått 5 måneder siden frifinnelsen. Det gikk likevel ytterligere 8 måneder før det ble tatt et endelig standpunkt. På bakgrunn av de aktivitetene som ble utført i denne perioden, kan jeg ikke se at det var påkrevd å bruke så lang tid. Flere av aktivitetene kunne uten særlig ulempe vært forberedt og utført etter at rapportutkastet med angivelse av mest sannsynlig brannårsak forelå, og ikke først våren 2010. Jeg kan ikke se at brannvesenets motvilje mot å etterkomme selskapets henvendelser om informasjon om slukningsarbeidet endrer på dette.
- (82) Reklamasjon ble foretatt 1 år og 1 måned etter frifinnelsen, 8 måneder etter foreløpig konstatering av mest sannsynlig brannårsak og 3 måneder etter endelig fastsetting av brannårsak. I lys av de momenter jeg nettopp har trukket frem er det ikke forhold i saken som forsvarer den tidsbruken som har funnet sted etter frifinnelsen i straffesaken.
- (83) A har vært holdt orientert om status i selskapets undersøkelser. Dette er et moment som vil kunne ha betydning i tvilstilfelle, men kan ikke generelt brukes som virkemiddel for å forlenge fristen når saken er tilstrekkelig opplyst til å ta standpunkt.
- (84) Etter min oppfatning er Ifs reklamasjon ut fra de påviste forholdene ikke foretatt uten ugrunnet opphold. Anken over lagmannsrettens dom i hovedsøksmålet må derfor forkastes.
- (85) **Motsøksmålet**
- (86) If har krevd utgifter til egen sakkyndig erstattet med 290 000 kroner. Om dette kravet uttaler lagmannsretten:
«Når det ikke i hovedsøksmålet kan gjøres gjeldende den innsigelse at A selv anstiftet brannen, er det klart at forsikringsselskapet heller ikke har grunnlag for sin påstand i motsøksmålet om at A skal erstatte deler av selskapets utgifter i forbindelse med brannen. Resultatet i motsøksmålet blir således at A frifinnes.»
- (87) Denne vurderingen er jeg enig i.
- (88) Jeg finner ikke grunn til å ta stilling til om resultatet følger av en direkte eller analogisk anvendelse § 4-14. Etter min oppfatning må alminnelige rettsgrunnsetninger lede til at utgifter pådratt for å etablere et grunnlag for å reklamere ikke kan kreves erstattet når reklamasjonsretten er avskåret.
- (89) **EMK-spørsmålet**
- (90) Etter det resultat jeg har kommet til i anken i hovedsøksmålet og i motsøksmålet, er det ikke grunn for meg til å ta stilling til hvorvidt uskyldspresumsjonen etter EMK artikkel 6 nr. 2 i seg selv skulle gi grunnlag for å forkaste anken.
- (91) **Sakskostnader**
- (92) Anken har etter dette ikke ført frem, og A skal da etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 tilkjennes sakskostnader for Høyesterett. Advokat Krokan har fremlagt kostnadsoppgave der det for anke i hovedsøksmål og motsøksmål kreves henholdsvis 281 259 kroner og 10 500 kroner, til sammen 291 759 kroner med tillegg av merverdiavgift. I hovedsøksmålet utgjør 273 900 kroner honorar og det resterende kostnader. I motsøksmålet utgjør beløpet i sin helhet honorar.
- (93) Det har i saken vært avholdt bevisopptak for Høyesterett over 2 dager. Ankeforhandlingen strakk seg over 1,5 rettsdager. Advokat Krokan førte saken også for lagmannsretten. Ifs prosessfullmektig har hatt innvendinger til kravet.
- (94) Jeg finner kostnadskravet i hovedsøksmålet høyt. Ifs prosessfullmektig har til sammenligning krevd et honorar på 79 500 kroner. Deler av differansen skyldes riktignok ulik timepris. Slik jeg ser det synes imidlertid advokat Krokan å ha nedlagt mer arbeid i saken enn nødvendig, og salærkravet må av den grunn settes ned. Honorar i hovedsøksmålet tilkjennes etter dette med 200 000 kroner med tillegg av merverdiavgift.
- (95) For begge søksmål tilkjennes etter dette 217 859 hvorav 7 359 er kostnader. Merverdiavgift kommer i tillegg.
- (96) Jeg stemmer for denne
- dom:
1. Anken i hovedsøksmålet og motsøksmålet forkastes.
 2. I sakskostnader for Høyesterett betaler If Skadeforsikring NUF til A 272 323 - tohundreogsyttitotusentrehundreogtjuetre - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne dom.
- (97) Dommer **Stabel**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (98) Dommer **Endresen**: Likeså.
- (99) Dommer **Bergsjø**: Likeså.
- (100) Dommer **Gjølstad**: Likeså.
- (101) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

- 1. Anken i hovedsøksmålet og motsøksmålet forkastes.*
- 2. I sakskostnader for Høyesterett betaler If Skadeforsikring NUF til A 272 323 - tohundreogsyttitotusentrehundreogtjuetre - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne dom.*